

SÜNNET-İ SENİYYEYE SIMSIKI SARILALIM!*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Ak-Radyo dinleyicileri ve Ak-Televizyon izleyicileri! Allah'ın selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun...

a. Helâl Kazancın Az Bulunması

İbn-i Asâkir ve Taberânî Huzeyfe RA'dan rivayet etmişler ki, Peygamber Efendimiz SAS bir mübarek hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlar:¹

سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ، أَلْ يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَزَّ مِنْ
ثَالِثَةٍ: دِرْهَمٍ حَالِلٍ، أَوْ أَخٍ يُسْتَأْسَنُ بِهِ، أَوْ سُنَّةٍ
يُعْمَلُ بِهَا

(طس. كر. عن حذيفة)

RE. 300/13 (*Seye'tî aleyküm zemânün, lâ yekûnü fîhi şey'ün eazzü min selâseh: Dirhemün halâlin, ev ehin yüste'nesü bihî, ev sünnetin yu'melü bihâ.*) *Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.I, s.35, no:88; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.IV, s.370; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.XIII, s.31; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.320, no:3449; Huzeyfe ibn-i Yemân RA'dan.

Mecmau'z-Zevâid, c.I, s.418, no:802; *Kenzü'l-Ummâl*, c.XI, s.184, no:30886;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XIII, s.310, no:13188.

Bu hadis-i şerifi izahla başlayalım sohbetimize. Peygamber SAS Efendimiz buyuruyor ki:

(*Seye'tî aleyküm zemânün*) “Sizin üzerinize bir zaman gelecek. Yâni asırlar geçecek, çağlar geçecek, zaman ilerleyecek, böyle bir devre, böyle şeylerin olduğu bir zamana ulaşacaksınız.” İleride olacak bir şeyi, kendi zamanından ileriye anlatıyor Peygamber Efendimiz. Diyor ki: (*Lâ yekûnü fîhi şey'ün eazzü min selâseh*) “O zamanda şu üç şeyden daha kıymetli, daha izzetli, daha değerli bir şey olmayacak.”

Eazzü, kıymetli demek. Bir de Arapça'da:

عَزَّ الْمَتَاعُ فِي السُّوقِ

(*Azze'l-metâu fi's-sûk*) “Pazarda metâ' azaldı, nadirleşti, bulunmuyor; arıyorsun, arıyorsun, o yok...” O mânâ burada daha bâriz olarak görülüyor. Yâni, “Şu üç şeyden daha nâdir, daha az bulunur ve kıymetli şey olmaz o zamanda... Bunlar azalacak, kolay kolay bulunmayacak.”

1. (*Dirhemün halâlin*) Peygamber SAS Efendimiz'in hadisinde söylediği bu azalan, kolay bulunmayan şeylerden birincisi, helâl dirhem... Dirhem o devrin parasının ismi ama, tabii mânâyı umûmî olarak anlamamız lâzım. Türkiye için para birimi liradır, Amerika için dolardır, Fransa için franktır. Yâni helâl dirhem demek, helâl para demek... Demek ki zaman geçince, insanlar helâl para kazanma yollarından uzaklaşacaklar ve parası helâl olan insan azalacak.

Tabii bu bir üzücü durum... Çünkü İslâm geldiği zaman, toplumda büyük bir değişiklik meydana geldi. Herkes çok büyük bir heyecana yükseldi. Çok büyük aşk ile, şevk ile Allah'ın kitabını baş tacı etti. Peygamber Efendimiz'in sünnetini rehber eyledi. Toplum değişti, güzel bir ahlâk geldi. Şirk ve küfür Cezâretü'l- Arab'dan sürüldü, çıkartıldı. İslâm dört bir yana yayıldı.

Hattâ rahmetle anıyorum, Allah şefaatine erdirsin o mübarek Mücâhidlerin; Ukbetü'bnü Nâfî Afrika'yı boydan boya geçiyor, ki ne kadar büyük mesafeler!.. O zamanın vasıtalarıyla, ne kadar muazzam bir iş... Yâni Mısır'ı Libya'yı, Tunus'u, Cezâyir'i, Fas'ı geçiyor, Atlas Okyanusu'na ulaşıyor ve devesini durdurmuyor. Devesini suyun içine, denizin içine, Atlas Okyanusu'nun içine sürüyor; ilerleyebildiği kadar derinliğe gittikten sonra suyun içinde elini kaldırıp Allah'a dua ediyor:

“—Yâ Rabbi! Benim karşıma maalesef bu deniz çıktı. Eğer karşıma bu denizi çıkartmasaydın, senin dinini daha da uzaklara götürürdüm, götürmek niyetindeyim.” diye dua ediyor.

O zamanın mücâhidlerindeki, İslâm'ı yaymak isteyen insanlarınadaki aşka, şevke, arzuya bakın ki, kıtalar aşıyor bir nefeste, ancak okyanuslarda duruluyor. Orada da durulmayacak belki ama, o zamanın vasıtasıyla oraları geçmek o çağlarda mümkün olmadığı için, elini kaldırıyor:

“—Yâ Rabbi, bu kadar yapabiliyorum, benim kusurumu affet!” diyor o mübarekler, o mücâhidler..

Acaba bizim halimiz nice olacak?.. Bu arada kendi kendimize sormalıyız; “Onlar bu kadar İslâm için çalışmışlar, biz İslâm için ne yapıyoruz?” diye kendi kendimize şöyle bir muhasebe yapmalıyız, kendi durumumuzu ölçmeliyiz.

İslâm böyle yayıldı ve insanlar helâl lokma yemeğe, dürüst insan olmağa, edebli, ahlâklı, zarif, kâmil, Allah’tan korkan, müttakî, sâlih insanlar olmağa döndüler. Kazançlarından zekât verdiler, sadaka verdiler, hayırlar yaptılar. Hükümdarlardan para kabul etmediler, gelen paraları anında fakirlere dağıttılar. İslâm tarihinde böyle şâhâne olaylar, şâhâne güzel ahlâk davranışları, ahlâkî yüksek fazîlet abidesi olacak, çok göz kamaştırıcı olaylar meydana geldi Dağdaki çoban da haram yemiyordu, sürünün kuzusunu satmıyordu, satıp cebine koyup da, kurt yedi demiyordu. Şehirdeki tüccar da dürüst davranıyordu. Herkes İslâmî ahlâka göre hareket ediyordu, bu yaygın idi.

Sonradan tabii bunlar değişecek diye Peygamber Efendimiz bildiriyor. Yâni, “Bir zaman gelecek, artık helâl lokma kolay bulunmaz, çok nadir bulunur, çok ender ele geçer bir metâ’ haline gelecek!” demiş oluyor bu hadis-i şerifte.

Tabii Peygamber Efendimiz, ashabın ümitsizlik içinde olduğu, müşriklerin kendilerine hunharca saldırdığı, işkenceler yapıp öldürdüğü, müslümanların mağdur ve mazlum olduğu Mekke devrinde bile diyordu ki:

“—Sabredin, Allah yardım edecek ve bu İslâm dini yayılacak; kısıraların, kayserlerin diyarları müslümanların eline geçecek!” diyordu.

Müşrikler hayret ediyorlardı, alay etmek istiyorlardı:

“—Şunlara bak! Kendi varlıklarını korumaktan acizler,

nelerden bahsediyorlar?.. Kısıraların, yâni Sâsânî imparatorunun; kayserlerin, yâni Bizans imparatorunun saraylarını alacaklarmış, şunlara bak!” diye inanamıyorlardı ama öyle oldu.

İşte İslâm öyle dünyanın her yerine yayılacak. “Ondan sonrada bir zaman gelecek, helâl dirhem bulmak mümkün olmayacak, veyahut çok az bulunacak! Helâl dirhem, helâl kazanç az bulunacak.” demiş oluyor bu hadis-i şerifinde...

Halbuki zor mu helâlinden kazanmak?.. Zor değil... Zor değil ama, meselâ Pîr-i Türkistan Ahmed-i Yesevî Efendimiz, mübarek evliyâullah büyüğümüz ne yaparmış?.. Kaşık yontarmış. Kendisi de çarşıya, pazara gitmezmiş. Merkebinin küfesine, sepetine yaptığı kaşıkları koyarmış, dehlermiş merkebinini... Çarşıda kaşıklara bakıp beğenenler, alanlar parasını sepete koyarmış.

Merkep geri döndüğü zaman kaşıklarının parasını alır, helâlinden kendisi elinin emeğini yermiş. Bir tabii fukaraya, dervişlere, tekkesindeki misafirlerine, yoksullara onunla hayır hasenat yaparmış. Yâni yedirirmiş.

Yunus Emre'nin ilâhîlerini biliyoruz. O da, “Dürüş, kazan, ye, yedir!” diyor. Yâni, “Gayrete gel, kalk, çalış, çabala, kazan, kendin de helâlinden ye, başkasına da yedir!” demek istiyor. Başkasına yedirmek, ikram etmek, ziyafet çekmek, yoksulun imdadına yetişmek, sadaka vermek, hayır vermek o devirde çok yaygın...

Şimdi elinin emeği ile geçinir insan, tabii helâl kazanç olur.

Peygamber Efendimiz'in müjdesi var:²

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ تَحْتَ ظِلِّ الْعَرْشِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

(الصَّبْهَاءَنِي، وَالِدَيْمِي عَنْ أَسْنَس)

(*Et-tâciru's-sadûku tahte zılli'l-arşı yevme'l-kıyâme.*) “Dürüst tüccar; doğru sözlü, dürüst hareket eden, ticaretine hile katmayan tüccar, kıyamet gününde Arş-ı A'lâ'nın gölgesinde gölgelenecek.” Yâni, çok yüksek mertebelere çıkacak, çok rahat edecek ahirette...

² İbn-i Hacer, *el-Emâlî*, c.I, s.109; Enes ibn-i Mâlik RA'dan. Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.494, no:9029; Selmân-ı Fârisî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.11, no:9218; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.348, no:941; *Câmiü'l-*

Ehâdis, c.XI, s.395, no:11048; Münzirî, *Tergîb ve Terhîb*, c.II, s.365, no:2746.

Ticareti düzgün yapar, haram katmaz, hile katmaz, dürüst davranır. Ticarete hilesiz alışverişin nasıl yapılacağına dair teferruatlı bilgiler, kitaplarda var. Bizim bu hadis kitaplarında da var. Hattâ levha halinde kardeşlerimiz bastırmışlar:³

إِنَّ أَطْيَبَ الْكَسْبِ كَسْبُ التُّجَّارِ، الَّذِينَ إِذَا
حَدَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا، وَإِذَا ائْتَمِنُوا لَمْ يَخُوسُوا، وَ
إِذَا وَعَدُوا لَمْ يُخْلِفُوا، وَإِذَا كَانَ عَلَيْهِمْ دَيْنٌ لَمْ

يَمْطُلُوا، وَإِذَا كَانَ لَهُمْ لَمْ يُعَسِّرُوا، وَإِذَا بَاعُوا لَمْ
يَطْرُوا، وَإِذَا اشْتَرَوْا لَمْ يَذُمَّوا

(هـب. عد. والديلمي عن معاذ)

RE. 114/10 (*Inne atyebe'l-kesbi kesbü't-tüccâri'llezîne izâ haddesû lem yekzibû, ve ize'tüminû lem yehünû, ve izâ vaadû lem yuhlifû, ve izâ kâne aleyhim deynün lem yemtulû, ve izâ kâne lehüm lem yu'sirû, ve izâ bâù lem yatırû, ve ize'sterev lem yezümmû.*)

[En hayırlı kazanç, yâni kazancın en temizini, en hoşu şu tüccarın kazancıdır ki, konuştuğunda yalan söylemez, emanet edildiğinde hıyanet

³ Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.221, no:4854; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.103; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.I, s.217, no:832; Muaz ibn-i Cebel RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.IV, s.54, no:9340 ve 9341; *Câmiül-Ehâdîs*, c.VII, s.181, no:6075.

etmez, vaad ettiğinde vaadinden dönmez; borcu olduğunda borcunu geciktirmez, alacaklı olduğunda alacaklısını sıkıştırmaz; satarken mallarını aşırı övmez ve alırken de aldığı şeyi kötülemez.] diye bildiriyor Peygamber Efendimiz:

Ticaret yapan kazanır, ziraat yapan kazanır, sanat yapan kazanır. Hayırlı hizmet eden, hayra mâtuf kendisine yükletilmiş devlet hizmetleri, memuriyetler, amme hizmetleri; onları dürüst yapar, hakkıyla yapar, sevapları kazanabilir. Kazancı da temiz olur.

Peki, haram kazanç nasıl oluyor?.. Haram kazanç aldatmakla oluyor, vazifeyi iyi yapmamakla oluyor. Gayr-i meşrû yollarla kazanmakla oluyor, rüşvetle oluyor, hırsızlıkla oluyor, eksik tartmakla oluyor, vs. yollarla oluyor. Çoğalıyor. Bunların cezalandırılmaması, iyilerin önünü kesiyor, yeni yetişenlere de ters örnek oluyor.

Kötüler cezalandırılmadığı için, onlar yükselip Mercedeslerde gezdiğinden, sahillerde villalarda yaşadığından; dürüst insan da borcunun taksidini ödeyemediğinden, enflasyondan millet ezildiğinden, tüccar bütün sene çalışıp sermayesini bile koruyamaz duruma geldiğinden, tabii o zaman başka yollara sapıyorlar. İşte repo denilen korkunç faiz şeylerine giriyorlar, aldatmaca, hile, gasb gibi çeşitli gayr-i meşrû yollarla paralar helâllüğünü kaybediyor. Veyahut insanların gayr-i ahlâkî davranışları ile ticaret bile yapsa, îmalâtını hileli yaptığından, veya-

hut Allah'ın çalışmayın dediği zamanda çalışıp, yapın dediği ibadetleri ihmal ettiğinden haramlaşıyor. O zaman, dirhem-i helâl aziz bir metâ' oluyor, nâdir bir metâ' oluyor; yâni helâl lokma azalıyor.

Biz bu ikazdan, bu ihtardan, Peygamber SAS Efendimiz'in bu zarif hadis-i şerifinden kendimize hangi dersi çıkartacağız:

1. “Acaba ben kazancımı nereden sağlıyorum, nasıl geçiniyorum?.. Boğazımdan yediğim lokma, Allah'ın rızasına uygun helâl bir lokma mı, işim helâl bir iş mi, Allah'ın sevdiği bir iş mi, yoksa Allah'ın yasakladığı haram maddeler mi satıyorum, haram işler mi yapıyorum?.. Allah'ın istemediği yollardan mı kazanıyorum?..” diye, ilkönce kazancının şeklini, kârının menşeiini insanın bir düşünmesi lâzım!

2. Eğer hatalı bir durum varsa, derhal helâl kazancın yollarına dönmesi lâzım! Çünkü haram lokma yedi mi bir insan, haram lokma ile vücudunda mutlaka bir şey meydana gelir, bir et biter; ona da cehennem ateşi yakışır. Yâni cehenneme mutlaka girer demek.

Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz, komşudan gelen şüpheli tabaktan bir lokma aldıktan sonra, onun şüpheli veya haram olduğunu anladığı için kusarak çıkartmış diye meşhur bir rivayeti hepimiz biliyoruz.

Demek ki sevgili dinleyiciler, izleyiciler, lokmamızın helâl olmasına çok dikkat edeceğiz, özellikle tasavvufta...

Tasavvuf büyükleri, mübarek evliyâullah nasıl evliyâ olduklarını bize işaret yoluyla anlatırken, diyorlar ki:

“—Bu yolun temeli helâl lokmadır. Haram lokma boğazdan girdi mi, kalpte feyiz olmaz. Kalb kararır, katılaşıır, ondan sonra ayağı kayar, gider.”

Çok görüyorum, böyle iyi bildiğimiz insanlara bakıyorum, ayağı kaymış gitmiş. Neden?.. Haram lokma yiyor, artık gönlü doğru çalışmaz duruma geliyor, katılaşıyor, taşlaşıyor. Ondan sonra, yavaş yavaş daha da çukurlara düşüyor, batağın içine daha çok batıyor. Sonunda çok perişan, çok iğrenç, çok sakınılacak, çekinilecek, korkulacak bir ibretli duruma düşebiliyor.

Aman, hepimiz lokmamızın helâl olmasına dikkat edelim! Kazancımıza dikkat edelim! Haramların her çeşidinden kaçınalım!.. Neler haramdır, haramların listesini yapalım! Hangi maddeler maddenin kendisi dolayısıyla haramdır?.. Meselâ içki haramdır, domuz eti haramdır. Şu hayvanların etleri yenilmez. Bunları öğreneceğiz.

Bir de helâl mal bile kazanç yolu yanlış olduğu zaman, madde temiz olmakla beraber, kazanç yolu ters olduğundan haramlaşır. Kazancın meşrû olmasına, gayri meşrû olmamasına, günah yollarından olmamasına dikkat edeceğiz.

Haramları sıralayacağız, çoluk çocuğumuza öncelikle öğreteceğiz:

“—Evlâdım bak, sakın ha haram yeme! Sonra dünya ve ahiretin mahvolur.” diye, ilkönce çocuklarımıza bunları öğreteceğiz. Kendimiz de öğreneceğiz.

Ne kadar güzel, eski hanımlar beylerini sabahleyin işe uğurlarken:

“—Aman efendi bize helâl lokma getir! Biz çok para istemiyoruz, helâl istiyoruz; çoluk çocuğumuza haram lokma kazanıp haram getirme!” diye tenbih ederlermiş.

Kocalarına nasihat ederlermiş:

“—Ben altın, gümüş, bilezik, yüzük, kolye, broş, elmas, yakut istemiyorum; helâl lokma istiyorum!” diye bildirirlermiş.

b. Samîmî Arkadaşın Azalması

İkinci az bulunan şey ne imiş?.. Zamanın bozulduğu ilerideki devreleri anlatıyor Peygamber SAS Efendimiz. O zaman az bulunan ikinci şey ne imiş:

(*Ev ehun yüste'nisü bihî*) “Kendisiyle oturup kalkılacak, ünsiyet edilecek bir dost çok az olacak.”

Bakın bu da çok önemli! İslâm, müslümanlar arasında samîmî bir kardeşlik meydana getiriyor, din kardeşliği meydana getiriyor. Birbirlerini seviyorlar, birbirlerini evlerine davet ediyorlar.

Sahabe-i kirâmın hayatını biliyoruz. Peygamber Efendimiz ayrıca onları, muhacirle ensarı kardeş etmiş. Birbirlerine ziyarete gidiyorlar, birbirlerine fedâkârlıkta bulunuyorlar. Hadis-i şerifler var, Allah için bir ahiret kardeşi edinen ne kadar büyük sevaplar kazanır. Bunları biz böyle uzun uzun, geçtiğimiz sohbetlerde vurguluyoruz, anlatıyoruz.

Meselâ, tasavvuf neden kıymetli?.. Çünkü insanlar ahiret kardeşi oluyor. Dünyevî menfaat üzerine değil, ahiret sevabı üzerine samîmî, hasbî, Allah rızasına dayalı bir kardeşlik meydana geliyor. İhvan oluyor, kardeş oluyor, fedâkârlık yapıyor.

Şimdi burada, böyle kardeşlerimizle oturuyoruz. Kardeşlerimiz bana:

“—Allah razı olsun hocam, siz geldiniz mi burada kardeşlerimiz arasında bir bağlılık, bir toplanma, bir muhabbet ziyadeleşmesi oluyor.” diyorlar.

İnsanın içine katıldığı bir muhabbetli arkadaş topluluğu olması, büyük bir nimettir. Hattâ oturup, kalkıp konuşabileceği, derdini açabileceği, dertleşebileceği bir tane bile kardeşin olması çok önemlidir. Hem dünyevî bakımdan önemlidir, hem uhrevî bakımdan önemlidir.

Ruh sağlığı bakımından önemlidir. İnsan arkadaşsız olursa, toplumda kendisine arkadaş bulamazsa, yalnızlıktan bunalıma düşer. Maddî

bakımdan da önemlidir. Arkadaş insanın hasta olduğu zaman yardımına koşar, yapamadığı işlerde destek olur, zor işlerde yanına gelir. Elle gelen düğün bayram dedikleri gibi, o zaman hoş ve güzel şeyler yapılır. Yâni samîmî bir arkadaş, dindar bir arkadaş, aldatmayan bir arkadaş, iyiliksever bir arkadaş, Allah'tan korkan bir arkadaş, sâlih bir arkadaş çok kıymetlidir. Ağırılığı kadar altındır, mücevherdir, son derece kıymetlidir.

Eskiden vardı. Böyle birbiri ile kardeş olmuş insanların kardeşliklerini, açın İmam-ı Gazâlî'nin *Ihyâ'sının* kardeşlik bölümünden okuyun, hayran kalırsınız.

“—Kardeşlikte en aşağı mertebe, kardeşinin ihtiyacını karşılamandır; hizmetçin gibi, evinde barındırdığın bir yetim gibi... Asgarî, ednâ, en aşağı arkadaşlık şartı, arkadaşının ihtiyaçlarını görmendir.” diyor İmam-ı Gazâlî (Rh.A).

“—Orta derecesi, neyin varsa kardeşinle bölüşmendir. Yüksek derecesi ise, yemeyip yedirmen, giymeyip giydirmendir. Yâni onun ihtiyacını öne alman, kendin sabretmendir.” diyor.

Biz bu devirde etrafımıza baktığımız zaman, en aşağısını bile kardeşler arasında, müslümanlar arasında görmüyoruz. Gayet resmî, gayet soğuk... Alman usûlü, Fransız usûlü, İngiliz usûlü ahbaplık diye isimlendiriyorlar. Herkes parasını kendisi veriyor vs.

Onların örfleri adetleri başka, İslâm'ın kardeşlik anlayışı çok başka, çok kıymetli... Onun önemini Almanlar bile anlamışlar da, Almanlarla değil de bizim Türklerle gidip komşuluk yapıyorlarmış. Niye böyle yapıyorsun deyince;

“—Bunların birbirleri ile muhabbeti çok hoşuma gidiyor. Bizim Almanlar arasında böyle muhabbet göremiyoruz. Onun için seviyorum.” diyormuş.

Bazılarını böyle duyuyoruz.

Bu, böyle ünsiyet edilecek arkadaş Allah'ın büyük bir ikramıdır. Tasavvufî kardeşlik olunca, bir de dînî temele dayanıyor, mânevî yönü oluyor; o daha da güzel oluyor. Böyle boynu bükük Yunus gibi, Mevlânâ gibi, Hacı Bayram gibi mübarek bir kardeş; veyahut onların devrindeki gibi, onların etrafındaki insanlar gibi kardeşler ne kadar güzel!.. Böyle arkadaşları olanlara ne mutlu! Olmayanlara da Allah böyle arkadaşlar nasib etsin...

Peki, o ilerideki devir gelince böyle arkadaşlar niye azalacak?.. Çünkü ahlâk bozulacak, arkadaşlık ahlâkı da bozulacak. Toplumun ahlâkı da bozulacak, herkes menfaatperest olacak, kötüleşecek. O zaman, gidip de konuşulacak bir kimse kalmayacak. Yâni, ahlâkın düşkünlüğünden oluyor bu azlık, bu nadirlik... Ahlâk bozuluyor, insanlar bozuluyor, dost kalmıyor, dostluk kalmıyor, mertlik kalmıyor, güzel ahlâk kalmıyor... O zaman tabii, “Ört ki ölem!” dediği gibi, zor bir durum meydana geliyor.

Bundan ne ders çıkartacağız?.. Eğer bizim böyle samîmî, candan kardeşlerimiz varsa, kıymetini bilelim! Kardeşler kardeşlerinin kıymetini bilsin; çünkü dünyanın başka yerinde böyle güzel şeyler bulunmuyor. Bu bizim dinimizin, bizim medeniyetimizin, bizim tarihimizin, bizim ecdadımızın bize hazırladığı bir nimet...

Ne mutlu ki, samîmî kardeşlerimiz var! Hasta olduğumuz zaman başucumuzda bekliyorlar. İşimizi yapıyorlar, koşturuyorlar. Dünyanın başka yerinde böyle şeyleri, Türkiye'deki sadakati vefayı göremezsiniz. Arkadaş arkadaş için hapse giriyor. Suç işlemeyi de bir meziyet olarak göstermek istemem ama, onun çekeceği cezayı o çekmesin diye her türlü fedâkârlığa katlanıyor. Öne atılıyor, onu kurtaracağım diye kendisini tehlikeye atıyor.

c.Ahlâk Dine Dayanır

Bu samîmî kardeşlik bizim örfümüzde var. Bunun azalması, ahlâkın bozulmasından oluyor. Ahlâk niye bozuluyor?.. Din gevşeyince ahlâk bozuluyor. Ahlâkın dayandığı temel, beton temel, sağlam temel, taş temel dindir. O olmadığı zaman, çamur üstüne bir bina yapmak gibi olur. Hemen eğilir, yamulur, çatlar, gider. Çürük bir araziye yapılan bina pâyidar olmaz, devam etmez, yıkılır gider. Dinin önemi çok büyük; o gittiği zaman, arkadaşlık da gidiyor.

Hiç tahmin etmiyordum Avrupa ülkelerini gezmeden önce; çünkü bana yanlış haberler geliyordu:

“—İngilizler dinsizleşmiş, yüzde doksanı ateist... vs.” gibi sözler duyuyordum oralara gitmiş kimselerden.

Biz o zaman gitmemiştik, küçüktük. Ya onların gördüğü zamandan sonra durum değişti, ya onlar iyi görmediler. Şimdi bakıyorum, bunlar dinlerine, kiliselerine, din adamlarına çok saygılı, çok bağlı... Çok canlı bir dînî hayat var. Kadınlar dindar, yaşlılar dindar, çocuklar dindar... Kiliseye gidiyorlar, ilâhi öğreniyorlar. Cumartesileri, pazarları, tatilleri kilise cıvıl cıvıl... Esaslarını ortaya koymuşlar, “Pazar günü herkes kiliseye gidecek!” demişler.

Bizler yapabiliyor muyuz?.. Camiye müdavim, muntazam olarak, onu bir vazife edinerek giden kaç müslüman var?.. Yâni gevşek duruyorlar. Biz toplumu böyle dînî bakımdan, onlar kadar kavrayamamışız. Toplum dinden uzak yaşıyor. Uzak yaşayınca da başka şeylerle kendisini tatmine yöneliyor. İçki ile, kumar ile, futbolla, çeşitli şeylerle kendisini oyalamaya çalışıyor.

Yâni boşluk boş durmuyor, dinle doldurmadığınız boşluk, başka kötü şeylerle doluyor. O zaman kötü alışkanlıklara kayıyor, uyuşturucuya kayıyor, meyhaneye, kumara kayıyor. Çocuklar kendilerini kötü yollara çeken salonlara, diskoteklere kayıyorlar. O zaman sonuç daha kötü oluyor. Bunların hepsinin nazar-ı dikkate alınması lâzım!

Bu ülkelerde, batı ülkelerinde benim gördüğüm, din müesseseleri toplumun hiç bir kesimini hedeflerinin dışında tutmuyorlar. Çocuklar için ayrı hedefleri var, bebekler için hedefleri var, kadınlar için hedefler var, yaşlılar için hedefler var... Hepsi çalışıyor, amacına uygun olarak her kesime yönelik faaliyetleri devam ediyor. Bakıyorsunuz, kilisede yaşlılar da var, gençler de var, evlenen damatla gelin de kiliseye gidiyor, çocuklar da kiliseye gidiyor... Küçük okul çocukları cumartesi, pazarları gidiyorlar. Orada ilâhi öğreteceğiz, dînî ilâhiler korosu vs. derken, daha başka faaliyetler derken, çocuklar eğitiliyor.

Kilisenin imkânları geniş, arazileri geniş, idman imkânları var... Daha başka insanları çekici, oyalayıcı güzel faaliyetleri yapabilecek imkânları var...

Bizim bunlardan yoksun oluşumuz doğru değil... Sadece ezan oku, sadece namazı kıldır; ondan sonra dînî hizmet bitti... Böyle şey olmaz, din bu değil, böyle olmaması lâzım! Din her şeyin temeli olduğundan, insanı kavraması lâzım! İnsanın içinde kendisini sevk eden bir güzel duygu haline gelmesi lâzım! Bir müfettiş haline gelmesi lâzım, bir murakıp haline gelmesi lâzım! Bir sâik, sebep haline gelmesi lâzım!..

Her şeyi Allah'tan korkarak, ahiretini düşünerek, sevabını umarak, cenneti isteyerek, cehennemden sakınarak yapması lâzım insanın!.. Bu da eğitimle olur.

Bizim din müessesemizin halkla bağlantıları çok zayıf... Ben bunu görüyorum. Tabii din zayıf olunca da ahlâk zayıf oluyor. Ahlâk zayıf olunca, arkadaşlık yapılacak insanlar kalmıyor. Herkes birbirini aldatıyor, herkes birbirinin aleyhinde... Kimse kimseyi sevmiyor, sevmeyi öğrenmiyor.

Din, tabii sevmeyi de öğretiyor. Hele tasavvuf... Hele bizim dinimizde, bizim tarihimizde bizim Yunusumuz, bizim

Mevlânâmız (*kaddesa'llàhu ervâhahüm*), o büyüklerimiz sevgiyi ne kadar işlemişler ve ne kadar güzel öğretmişler insanlarımızıza...

Şimdi insanlarımızda sevgi olmadığı için herkes birbirinin kuyusunu kazıyor. Uzaktan bakıyorum, acıyorum ülkeme, milletime, vatanıma... Neden?.. Karma karışık. Köşe yazarlarını okuyorum, diyorlar ki:

“—Devlet düzeninin her tarafı bozuk, bütün çarkları bozuk...” Yazık değil mi?.. Nerede böyle hakkı işleyen dürüst insanlar, haksızlığın karşısına çıkan insanlar?.. Nerede o eski mert insanlar? Nerede vatanını sevip de vatanı için güzel çalışma yapan insanlar?.. Bunların olması lâzım!

Bunlar da lafla olmuyor, edebiyatla olmuyor, bunun ruhsal temelleri var. Bu temel de din... Bizimkiler dinden korktukları için, gericilik, bilmem ne diye onu engelleyince, bu sefer arkasından çok büyük toplumsal zararlar ortaya çıkıyor.

d.Sünnetin Terk Edilmesi

Demek ki, zaman bozulduğu zaman helâl lokma kalmayacak; zaman bozulduğu zaman arkadaşlık yapılacak bir samîmî, mûnis, tatlı dost da bulunmayacak...

(Ev sünnetin yu'melü bihâ) “Az olacak şeylerden birisi de, kendisi icrâ olunan bir sünnet de kalmayacak.”

Dinin temeli nedir?.. Her zaman söylüyoruz, bakın hep hadisleri okuyoruz, hadislere alıştıрмаğa çalışıyoruz kardeşlerimizi... Radyo ile, televizyonla, dergilerimizle, gazetelerimizle, kitaplarımızla:

“—Aman, dini doğru öğrenmek istiyorsanız sünnet-i seniyyeye sarılacaksınız!” diyoruz.

Herkes bir laf söylüyor, bazıları da dini saptırmağa çalışıyor. Saptırmağa çalışanların karşısında dinin ne olduğunu, doğruyu, Allah'ın rızasını, Peygamber Efendimiz'in yolunu öğrenmenin çaresi, sünnet-i seniyyeye sarılmak, her şeyi sünnete uygun yapmak... Sünnete uygun yapan cenneti bulur; sünnete aykırı iş yapan, bid'at iş yapan, hattâ dînî bir şey yapıyorum sanarak bile dalâlete düşer.

Çünkü, Türkiye'de ve dünyanın pek çok yerinde öyle insanlar var ki, dinsel bir takım işler yapıyorlar, adetler, merasimler; ama onların dinle ilgisi yok... Ben bir din adamı olarak bakıyorum, acıyorum ve korkuyorum. Gelir misin öyle bir yere?.. Kat'iiyen, Allah saklasın,

Allah beni bulaştırmasın... Neden?.. Yanlış! Fikir olarak yanlış, uygulama olarak yanlış, sonuç olarak yanlış, bid'at, dinde aslı yok, esası yok... vs.

Bunların önlenmesi nasıl olacak?.. Sünnetin öğretilmesi ile olacak. Çünkü dünyada şimdiye kadar pek çok inanç yaşamış, pek çok kültür, medeniyet, toplum geçmiş, her kafadan bir ses çıkmış, onların kalıntıları var. Bizim Anadolu'muzda dahi –halkı tanıyanlar bilirler– tâ Etililerden kalma adetler var, onların izleri var... Şamanizm'den kalma adetler var, başka dinlerin mensublarından bulaşmış yanlışlıklar var... Kolay değil toplumun değişmesi... Bunların hepsinin çaresi sünnettir. Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifleridir, sünnet-i seniyyesidir.

Demek ki, o kötü zamanın bir şeyi de, uygulanan sünnet olmayacak. Herkes bir başka yolda, herkes sünnete aykırı bir çizgide, yâni dinin asıl merkezinden uzakta, yanlış yolda demek...

Bundan çıkan sonuç nedir, aziz ve muhterem kardeşlerim?.. Bakın hadis dersleri yaparken kardeşlerimiz ısrar ettiler, Kur'an dersi yapmağa başladık. Dinimizin iki temeli var:

1. Kur'an-ı Kerim
2. Hadis-i şerifler

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın kelâmı; *amennâ ve saddaknâ*... Cebrâil AS'ın Peygamber Efendimiz'e indirdiği mukaddes kitabımız.

Allah'ın en son hitabı, insanlığa gönderdiği en son mukaddes kitabı... Öteki kitaplarındaki eksiklikleri, yanlışlıkları, unutulmuş, tahrifata uğramış kısımlarını düzelten, insanlığın kurtarıcısı, Allah'ın sağlam ipi Kur'an-ı Kerim... Tamam, bir bunu öğreneceğiz.

Bizde Kur'an-ı Kerim öğrenmede yanlış bir uygulama var; Kur'an-ı Kerim okunuyor, dinleniyor, ama anlamadan... Anlamıyor, anlamaya heveslenmiyor kimse... Kur'an-ı Kerim'i anlamak için hem üzerinde çalışması lâzım herkesin... Hem de İngilizce kadar, Fransızca kadar, Almanca kadar hepimizin Arapça'yı da sevip Arapça'ya da çalışmamız lâzım!..

Bakın Ortadoğu'da bulunuyoruz, ülkemizin komşuları Arap, çevremizde Araplar var. Başka ülkeler çevrelerindeki milletlerin dillerini sırf o sebeple öğreniyorlar. "Benim çevremde şu var, şu var, şunları öğreneyim!" diye onları öğreniyorlar. Koca bir kültür, koca bir tarih, koca bir mâzî, kütüphaneler dolusu kitaplar... Arapça'yı mutlaka herkes öğrenecek. Arapça Kur'an'ın anahtarı, Kur'an-ı Kerim de cennetin anahtarı...

Münafıklar, kâfirler müslümanın Kur'an'ı sevdiğini, saydığını, ona uyduğunu bildiği için, İslâm'ı saptırmak için, müslümanı kandırmak için oralardan yalan yanlış, yamuk sözler söyleyip müslümanı kandırmaya çalışıyorlar. Meselâ bir ihtiyar zavallı insan varmış bir şehirde... Bana şikâyet ettiler:

“—Hocam bu kan kusturuyor buranın müftüsüne, vaizine, imamlarına... Esiyor, tozuyor.” dediler.

Emekli öğretmenmiş.

“—Neymiş özelliği, kitabı var mı?” dedim; “Var.” dediler.

Baktım kitabında daha ilk sayfasında 30-40 tane yanlış çıkarttım, kalemle çizdim. Anladım ki zır deli, cahil bir adam... Diyor ki meselâ, Kur’an-ı Kerim’in cümlelerine ayet denilmesini inkâr ediyor, “Olmaz böyle şey!” diyor. Halbuki Kur’an-ı Kerim’de var, Allah o ismi vermiş. Yâni müslümanlar vermiş değil, Peygamber Efendimiz de vermiş değil; ayetlerde var o cümlelerin ayet diye isimlendirilmesi... Ondaki haberi yok.

Millet de onu bir şey sanıyor. Kitabını da, sanki dinin aslını o anlatıyormuş gibi bir eda ile, isimle filân yazmış, öyle piyasaya sürmüş. “Haa, gerçek din buymuş!” filân diye herkes alacak, ama çok cahil... Ben şöyle bir edebiyatçı olarak sayfaya, kitabın baskısına baktım, acıdım; yazık, kâğıt israfı... Adamın sözlerine baktım, fikirlerine baktım; hiç Kur’an’ı bilmiyor, Arapça bilmiyor... Ayet olmayan şeye ayet diyor. Yâni o kadar cahil ki, cahilliğinin farkında değil... Bir de, “Dinin aslı, esası benim kitabımdır.” gibi bir iddia ile ortaya çıkmış.

Bunlar çok, böyleleri çoğaldı. Bu neden?.. Halktan, kabahat biraz halkın... Çünkü, “Ma’rifet iltifata tabidir.” derler. Yâni rağbet

olan şey sürüm kazanıyor. Halk rağbet etmese sürüm olmayacak. Millet yanlışı doğrudan ayırt etmiyor, yanlışı alkışlıyor, yanlışın peşinden gidiyor. Doğru söyleyeni dokuz köyden koğuyorlar. O zaman olmuyor.

Bunun çaresi ne?.. Bunun çaresi Kur'an-ı Kerim'i öğrenerek, okuduğumuz Kur'an'ın anlamını bilerek, Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerini okuyarak doğruyu öğrenmek... Önce şöyle teslim olacak, İslâm teslim olmak demek. "Kur'an ne diyorsa, ben ona uyacağım! Peygamber Efendimiz ne diyorsa, ben kabul edeceğim!" diyecek, ondan sonra kendisini ona göre ayarlayacak.

Kendisi bir yol tutturuyor, bir adet edinmiş, bir hayat tarzına geçmiş; çirkin, pis hatalı, sonunda pişman olacağı, ahir ömründe bin defa pişman olacağı bir yol tutturmuş. Ama şimdi doğru sanıyor yolunu; Kur'an'a çatıyor, hadise çatıyor, dine çatıyor, din adamlarına çatıyor, mâziye, tarihe çatıyor, her şeye çatıyor.

Ne batıyı tanımış... Bakın ben şimdi içlerinde yaşıyorum, geziyorum. Uzun zamandır yakından inceliyorum. Ben eskiden batıda doktora yapanları, Sorbon'dan mezun filân diye bayağı bir şey sanırdım. Onların da iç yüzlerini öğrendik yâni... Onlar iki çeşit doktora yaptırıyorlar. Böyle doğudan gelenlere alelacele, çok iyi yetişmeden ünvan veriyorlar, gönderiyorlar. Ama kendi adamlarına sıkarak, çok güzel, ciddî doktora yaptırıyorlar. Millet bunları bilmiyor.

Doğuyu bilmiyor. Yâni Arapça'yı, Farsça'yı, kendi medeniyetimizi bilmiyor. Batıyı bilmiyor, batının zihniyetini bilmiyor. Batının emellerini, amaçlarını bilmiyor. Siyasetini bilmiyor, siyasetinin gizli taraflarını bilmiyor, karanlık emellerini bilmiyor. Ondan sonra, kendi milletinin canına okuyacak işler yapıyor. Neden oluyor bu?.. İşte basîreti köreldiği için, değer hükümleri zelzeleye uğrayıp yıkıldığı için... Kur'an'ı bilmediği için, hadisi bilmediği için, ecdâdı bilmediği için...

Ecdada düşman... Neredeyse, "Türk milletinin en büyük düşmanı kim?.. Ecdadımız!" diyecek noktaya geldik. Öyle şey olur mu?.. Ecdadımız alim insanlar; batının doğunun, herkesin istifade ettiği insanlar... Yazdıkları kitapları bugün, başka yerlerde ders kitapları olarak okutuyorlar. Arabistan'da bile ders kitabı okunan, itibar edilen kitaplar yazmış alimlerimiz var... Herkesin kütüphanesinde kitabı bulunan, bütün dünyanın meşhur kütüphanelerinde kitabı bulunan büyük alimlerimiz var...

Bunlardan gençliğin haberi yok, böyle bir gürültü, patırtı gidiyor. Bunun önüne geçmeliyiz.

Dinimizi öğreneceğiz. Dinimizi öğrenmek için tabii Arapça'ya da çalışmak lâzım, Kur'an'ı öğrenmek lâzım, hadis-i şerifi öğrenmek lâzım! Ondan sonra Kur'an ve hadis yolunda yürüyen hakîkî alimleri dinlemek lâzım!.. Alim taslaklarını, ortaya çıkıp da yalancı pehlivan gibi peşrev çekenleri anlamak lâzım!

Nasıl anlar?.. Hakkı bilirse, anlar. Hazret-i Ali Efendimiz buyurmuş ki:

“—Adamlara bakarak hakkı anlamaya çalışma, şu adam şöyle diyor, gâlibâ bu haklı deme; hakkı ilkönce öğren, kimin hak ehli olduğunu o zaman daha iyi anlarsın!” diyor.

Çok yüksek bir söz, Hazret-i Ali Efendimiz (*RA ve kerrema'llâhu vecheh*) çok güzel söylemiş. Önce hakkı, hakîkatı öğrenecek; o zaman kimin yalancı, kimin gerçekçi olduğunu, kimin gerçek alim, kimin palavracı olduğunu; kimin memleketini sevdiğini, kimin memleketine düşmanlık ettiğini, kuyusunu kazdığını, kimin kendi temellerini tahrib ettiğini, kimin kendi bindiği dalı kestiğini daha iyi anlayacak.

Allah hepimizi sevdiği kul eylesin... Kur'an-ı Kerim'e sımsıkı sarılmayı nasib eylesin... Peygamber SAS Efendimiz'in sünnetine sarılmayı nasib eylesin...

O kötü günler geldi mi nedir, bilmiyorum; inşâallah biz iyi olmağa çalışalım! Helâlinden kazanmağa çalışalım, arkadaşlığımızı güzel yapmağa çalışalım! Güzel arkadaşlarımız varsa, kıymetini bilelim! İhvanlığın kadrini, kıymetini bilelim!..

Bir de en son konu, sünnet-i seniyyeye sımsıkı sarılalım! Bir sünnetin bile uygulanması, insana ne kadar sevaplar kazandırır. Her işimizin sünnete uygun olması lâzım!..

Allah bize tevfikini refîk eylesin... Bizi Peygamber-i Zîşânımız'ın mübarek yolundan, nurlu yolundan ayırmasın... Sünnetine âşinâ eylesin, yolunda dâim eylesin... Ahirette ona komşu eylesin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

06. 11. 1998 - AVUSTRALYA

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

